



# DARGANFOD HEN DAI CYMREIG DISCOVERING OLD WELSH HOUSES



NODDWYR/PATRONS:

Y Gwir Anrhydeddus yr Arglwydd Elis-Thomas, CG, AC; Sir Simon Jenkins, FSA, FRSL; Dr Eurwyn Wiliam, MA, PhD, FSA

*Dathlu Treftadaeth Cymru drwy astudio tai traddodiadol a bywydau'r bobl fu'n byw ynddynt.*

*Celebrating Welsh Heritage through the study of traditional houses and the lives of the people who lived in them.*

## CYLCHLYTHYR 30 Medi 2019

## NEWSLETTER 30 September 2019

EIN GWEFAN <http://discoveringoldwelshhouses.co.uk> yw prif sianel gyfathrebu'r grŵp – defnyddiwch hi i weld mwy o fanylion am y digwyddiadau diweddar a'r rhai sydd ar ddod, ac i edrych ar ein llyfrgell sy'n cynyddu'n gyson ac ar nodweddion eraill.

OUR WEBSITE <http://discoveringoldwelshhouses.co.uk> is the Group's main channel of communication – please visit it to see details of recent and forthcoming events and to look at our growing library and other features.

### GAIR O'R GADAIR

Wel, mae hydref ar ein gwarchae a dyma gyfnod prysur o gasglu a chrynhoi ac fe hoffwn yn fawr ddiolch i'r rhai oll a gyfrannodd i Brosiect Mapio'r Plwyfi, drwy gasglu cyn gymaint o wybodaeth ar dai o fewn y plwyfi cyfagos. Cefais y cyfle yn ddiweddar i edrych ar lyfr gwych Tom Lloyd *The Lost Houses of Wales* (1986) a braf yw meddwl rydym i gyd yn gofalu y bydd ein gwaith ni yn golygu y bydd yn llai tebygol y bydd y tai mwyaf godidog ac arweddion y tai hyn yn cael eu colli yn syml oherwydd anwybodaeth am eu pwysigrwydd. Felly fy nioch pennaf i chi i gyd.

Yn yr un modd cefais y pleser mawr o ymweld â Chastell Gwrych y Llyn diwethaf. O'r diwedd mae bellach yn eiddo i ymddiriedolaeth weithgar, llawn brwdfrydedd sy'n gwneud gwaith rhagorol ar gyllideb ceiniog a dimau. Rhaid talu £5 i fynd o gwmpas ac mae'n werth pob ceiniog, a gobeithio y bydd nifer ohonoch yn mwynhau mynd yno. Dymuniadau gorau i chi i gyd.

Richard Cuthbertson

### FROM THE CHAIR

Well, autumn is creeping up on us. It always seems a busy time of gathering in, and I would particularly like to thank all of those who have contributed to the Parish Mapping Project, gathering in so much information on houses within their nearby parishes. I had occasion to look at Tom Lloyd's wonderful book *The Lost Houses of Wales* (1986) the other day and was heartened to think that through our work we are all making it less likely that more wonderful houses and house features will be lost simply through ignorance of their importance. So, a really big thank you to you all.

In a similar way I had the great pleasure of visiting Gwrych Castle last Monday. At last it is now owned by an active and enthusiastic preservation trust who are doing great work on a shoestring budget. It's £5 to look round and worth every penny, I hope many of you might enjoy a trip there. My best wishes to you all.

Richard Cuthbertson



Addurn herodol mewn tŷ math Eryri ger Caernarfon  
Heraldic decoration in Snowdonia-type house near Caernarfon



Plas Penmyydd, Ynys Môn

### NEWYDDION DIWEDDARAF YR YSGRIFENYDDES

#### Plas Penmyydd

Cwblhawyd hanes y tŷ hwn yn ddiweddar gan Richard Cuthbertson, Gill Jones ac Ann Morgan. Cafwyd grant o £3,500 gan Gyngor Sir Ynys Môn tuag at brosiect o £5,000 ar gyfer cyfieithu y ddogfen hon i'r Gymraeg a chynhyrchu arweiniad byrrach, dwyieithog i'r Plas ac i'w hanes. Ar hyn o

### NEWS UPDATE FROM THE SECRETARY

#### Plas Penmyydd

The house history has recently been completed by Richard Cuthbertson, Gill Jones and Ann Morgan. A £3,500 grant has been awarded by the Isle of Anglesey County Council towards a £5,000 project to translate this into Welsh and produce a shorter bilingual guide to the Plas and its history. Match funding is currently being sought. The successful July

bryd rydym yn chwilio am nawdd cyfatebol. Codwyd £380 tuag at hyn yn Niwrnod Agored llwyddiannus Plas Penmynydd; llawer o ddiolch i bawb a gynorthwyodd ac i'r rhai a fynychodd.

### CCB ym Mhlas Tan-y- Bwlch

Roedd llawer yn y cyfarfod hwn, tua 40 aelod. Ailetholwyd yr oll o swyddogion grŵp a chroesawyd Jane Parry-Evans o Rowen fel ymddiriedolwraig newydd. Gwnaethom fwynhau darlith heriol ddarluniadol gan Richard Suggett ar "Building with Crucks in Wales – 1306 to 1626".

### Yr Eisteddfod Genedlaethol, Llanrwst

Rydym yn hynod ddiolchgar i Rhys Mwyn, Archaeolegwr a chyn ymddiriedolwr i GDHDC, am roddi sgwrs yn Gymraeg ar *Darganfod Hen Dai Cymreig* fel darlith flynyddol Cymdeithas Archaeolegol Cambria (gweler y llun isod). Daeth llawer i'r ddarlith a dosbarthwyd ein taflenni yn y ddarlith a hefyd yn y babell Hanes Lleol, gan greu llawer o ddiddordeb. Arddangoswyd hefyd ein taflenni yn y Sioe Fawr Frenhinol ac yn sioeau Môn a Meirionnydd.

### Gweithgareddau a Chynlluniau

Fe gofnodir yn bensaernïol rai tai allweddol yn GŌn Cymru yn gynnar ym Medi, a bydd yn bennaf wedi ei dalu gan Gronfa Woodtiger.

Mae pob cangen bellach yn ymwneud â Phrosiect y Plwyfi, yn cofnodi manylion dewisiedig hen dai ymhob plwyf. Bydd hyn yn darparu rhestr gynhwysfawr a fydd yn gymorth i ni gynllunio ein hymchwil yn y dyfodol. Gyda'r cymorth sydd ar gael gobeithiwn gofnodi o leiaf un plwyf dros y gaeaf. Tra bydd y casglu hwn o wybodaeth yn digwydd yn y flwyddyn neu ddwy nesaf, gwahoddir canghennau i gyflwyno syniadau ar gyfer prosiectau lleol a gofyn am arian gan GDHDC. Da o beth fuasai i chi gyflwyno syniadau a hefyd gynorthwyo trefnyddion eich cangen sydd wedi paratoi rhaglen amrywiol o weithgareddau misol a fuasai o ddiddordeb i bob aelod. Peidiwch ag oedi ymweld â digwyddiadau canghennau eraill, ond archebwch yn gynnar gan fod niferoedd yn aml yn gyfyngedig.

### Cais o bwys ac ar frys

Rydym angen TRYSORYDD i GDHDC i ddechrau yn Ebrill 2020. Addawodd rhywun ymgymryd â'r swydd ond bellach nid yw yn gallu cyflawni'r dasg. Holwch o gwmpas a does dim rhaid i'r person fod â diddordeb mewn hen dai, dim ond yn gallu edrych ar ôl ein cyllid! Am wybodaeth bellach cysylltwch â mi neu â John Townsend ein Trysorydd presennol (manyllion cyswllt isod).

Margaret Dunn

### GAIR GAN Y TRYSORYDD

Wrth brynu pethau ar Amazon rydych bellach yn gallu casglu arian i GDHDC yr un pryd, drwy eu prynu yn hytrach ar AmazonSmile heb dalu ceiniog yn fwy. Gwefan yw AmazonSmile a weithredir gan Amazon parthed yr un nwyddau, yr un prisiau a nodweddion siopa fel Amazon.co.uk. Y gwahaniaeth yw y bydd Amazon yn rhoi 0.5% o'r pris pwrcasu net (heb gynnwys TAW) i Grŵp Darganfod Hen Dai Cymreig.

Ar eich ymweliad cyntaf i [smile.amazon.co.uk](https://smile.amazon.co.uk) rhaid i chi ddod o hyd i Grŵp Darganfod Hen Dai Cymreig cyn dechrau siopa. Byddant yn cofio eich dewis o nwyddau ac yna bydd pob pryniant cymwys a wnewch yn AmazonSmile yn rhoi cyfraniad.

Gwybodaeth bellach: <https://smile.amazon.co.uk/about>  
John Townsend [john@thetownsend.org.uk](mailto:john@thetownsend.org.uk)

Open Day at Plas Penmynydd raised £380 towards this; thank you to all who helped and to those who attended.

### AGM at Plas Tan y Bwlch

This was well-attended by about 40 members.

Group officers were all re-elected and Jane Parry-Evans from Rowen was welcomed as a new trustee. We enjoyed a challenging illustrated lecture by Richard Suggett on "Building with Crucks in Wales – 1306 to 1626".

### National Eisteddfod, Llanrwst

We are very grateful to Rhys Mwyn, Archaeologist and former DOWHG trustee, for giving a talk in Welsh on *Discovering Old Welsh Houses* as the annual Cambrian Archaeological Association lecture (see image below). It was well attended and our leaflets were handed out at the lecture and also in the Local History tent, generating much interest. (Our leaflets were also displayed at the Royal Welsh, the Anglesey and the Meirionnydd shows.)



Rhys Mwyn (centre), spoke in Welsh about DOWHG at the Llanrwst National Eisteddfod, (pictured here with Frances Lynch-Llewellyn, archaeologist, and Dr Prys Morgan, historian, who chaired the event)

Rhys Mwyn (canol) a siaradodd yn y Gymraeg am DHDC yn Eisteddfod Genedlaethol Llanrwst, ynghyd â Frances Lynch-Llywellyn, archaeolegydd, a Dr Prys Morgan, hanesydd a, chadeirydd y digwyddiad.

### Activities and Plans

Architectural recording of some key houses in N E Wales will take place in early September, mainly paid for by the Woodtiger Fund.

All branches are now involved with the Parishes Project, recording selected details of old houses in each parish. This will provide a comprehensive list against which we can plan our future research. With the help available we hope that all members will record at least one parish over the winter. While this gathering of information takes place over the next year or so, branches are invited to bring forward ideas for local projects and request DOWHG funds. Please do give suggestions and support to your branch organisers who have prepared a varied programme of monthly activities which should interest all members. Don't hesitate to visit other branch events, but book early as numbers are often limited.

### Urgent and important request

We need a new DOWHG TREASURER to start in April 2020. The person who had previously agreed to do this for us is now unable to do so. Please ask around, no need for the person to be interested in old houses, just able to look after

## AELODAETH GDHDC

**OS YDYCH Â DIDDORDEB MEWN HEN DAI** ond ddim eto yn aelod, pam na wnewch chi ystyried ymuno â'r Grŵp? £15 y flwyddyn, i'w dalu ar Ebrill 1af. Ysgrifenyddes aelodaeth yw Ms Zoe Henderson 01824 704 404.

[membership@discoveringoldwelshhouses.co.uk](mailto:membership@discoveringoldwelshhouses.co.uk)

Am wybodaeth bellach cysylltwch â Margaret Dunn,  
[secretary@discoveringoldwelshhouses.co.uk](mailto:secretary@discoveringoldwelshhouses.co.uk) 01766 890550.

## DIGWYDDIADAU CANGHENNAU

Archebwch drwy gysylltydd cangen, fel arfer yn £2. Gall aelodau gymryd rhan yn ddigwyddiadau unrhyw gangen, yn ogystal ag yn eu cangen eu hunain. Cysylltwch gyda chysylltydd y gangen.

Rydym yn hynod ddiolchgar i berchenogion tai am eu croeso.

**Mae'r tai a grybwyllir yn y Cylchlythyr hwn sydd yn gysylltiedig neu beidio â DHDC yn rhai preifat ac NID ydynt ar agored i'r cyhoedd.**



Denbigh Branch visit to Dolbelydr (Landmark Trust property)  
Ymweliad Cangen Dynbych â Dolbelydr (Eiddo  
Ymddiriedolaeth Landmark)

**CANGEN YNYS MÔN.** Cysylltwch â Sue Hurst 01407 459 319  
[anglesey@discoveringoldwelshhouses.co.uk](mailto:anglesey@discoveringoldwelshhouses.co.uk) (Archebwch ymhell ymlaenllaw)

**Medi Mawrth 10fed 2yp** Ymweld â Phlas Dinam, Llangaffo ac â'r eglwys. Adeiladwyd y tŷ yn niwedd C17 a'i ailfodelu tua 1715-20. Nifer fwyaf 20. Cost £2. (y cyfan wedi eu harchebu)

**Hydref Iau 17eg 2yp** Gweithdy Prosiect y Plwyfi yn Archifau Ynys Môn, Ffordd y Stad Ddiwydiannol, Llangefni LL77 7JA. Bydd pob un yn cael cymorth gydag ymchwilio hen dai yn y plwyf. Nifer mwyaf 15. Cost £2.

**Tachwedd** Dyddiad a lleoliad i'w cadarnhau.

**Rhagfyr Mercher 4ydd 12.30yp** Y Tolldy, Llanfairpwll. Cyfarfod Cymdeithasu Nadolig ynghyd â Bwffe a sgwrs gan John Townsend ar "Darganfod ac Ymweld â Mwy o Hen Dai", (Prosiect y Plwyfi). Ymweld â'r Tolldy a'r Amgueddfa (£2) os fydd amser yn caniatáu. Archebwch y bwyd a'r sgwrs erbyn Tachweedd 18fed. Cost £12.50.

**CANGEN CONWY.** Cysylltwch â Gill Jones 01492 517 330

[gjdulas@doctorbones.org](mailto:gjdulas@doctorbones.org)

**Medi Mercher 18fed 1yp** Y daith a aildrefnwyd i Ddolwyddelan gydag Ann Morgan i weld Tai Penamnen (eu gweddillion), eglwys Sant Gwyddelan a Ffynnon Elen. Cyfarfod yn y man picnic ger yr orsaf am 1 yp. Te a bara brith

our finances! For further details please contact me, or John Townsend our existing Treasurer (contact info below).

Margaret Dunn

## FROM THE TREASURER

If you buy things on Amazon you are now able to raise money for DOWHG at the same time, by buying them on AmazonSmile instead at no extra cost to you. AmazonSmile is a website operated by Amazon with the same products, prices and shopping features as Amazon.co.uk. The difference is that when you shop on AmazonSmile, Amazon will donate 0.5% of the net purchase price (excluding VAT) to Discovering Old Welsh Houses Group.

On your first visit to [smile.amazon.co.uk](https://smile.amazon.co.uk) select 'Discovering Old Welsh Houses Group' before you begin shopping. They will remember your selection and every eligible purchase you make at AmazonSmile results in a donation. Further information: <https://smile.amazon.co.uk/about>

John Townsend [john@thetownsends.org.uk](mailto:john@thetownsends.org.uk).

## DOWHG MEMBERSHIP

**IF YOU ARE INTERESTED IN OLD HOUSES** and are not already a member, why not consider joining the Group? £15 per annum, due April 1<sup>st</sup>. Membership Secretary is Ms Zoë Henderson 01824 704 404.

[membership@discoveringoldwelshhouses.co.uk](mailto:membership@discoveringoldwelshhouses.co.uk)

For further information contact Margaret Dunn,  
[secretary@discoveringoldwelshhouses.co.uk](mailto:secretary@discoveringoldwelshhouses.co.uk) 01766 890550.

## BRANCH EVENTS

Book with branch contacts, usually £2. Members may participate in events of any branch, not only their own. Check with branch contact.

We are grateful to house-owners for their hospitality.

**Houses mentioned in this Newsletter and/or linked with DOWH are private and are NOT open to the public.**

**ANGLESEY BRANCH.** Contact Sue Hurst 01407 459 319  
[anglesey@discoveringoldwelshhouses.co.uk](mailto:anglesey@discoveringoldwelshhouses.co.uk) (Please book well in advance)

**September Tues 10<sup>th</sup> 2pm** Visit to Plas Dinam, Llangaffo and the church. House built in the late C17 & remodelled c1715-20. Max 20. Cost £2. (fully booked)

**October Thurs 17<sup>th</sup> 2pm** Parishes Project Workshop at Anglesey Archives, Industrial Estate Rd, Llangefni LL77 7JA. Individual help with researching old houses in a parish. Max 15. Cost £2.

**November** Date and place are being confirmed.

**December Wed 4<sup>th</sup> 12.30 pm** The Toll House, Llanfair PG. Christmas social with Buffet and talk by John Townsend on "Finding and Visiting More Old Houses", (Parishes Project). Visit to the Toll House and Museum (£2) if time allows. Book for meal and talk by Nov 18th please. Cost £ 12.50

**CONWY BRANCH.** Contact Gill Jones 01492 517 330

[gjdulas@doctorbones.org](mailto:gjdulas@doctorbones.org)

**September 18<sup>th</sup> Weds 1pm** The re-arranged visit to Dolwyddelan with Ann Morgan to see the Tai Penamnen houses (remains of), St. Gwyddelan's church and Elen's Well. Meet at the picnic area near the Station at 1pm. Tea and Bara Brith in Elen's Castle at the end of the visit, £2.50.

**October 18<sup>th</sup> Fri 9.30am** Gill will demonstrate how to access a wide variety of on-line information. Venue: Rhos Manor

yng Nghastell Elen ar ddiwedd yr ymweliad, £2.50.

**Hydref Gwener 18fed 9.30yb** Bydd Gill yn dangos sut i gael gafael ar amrywiaeth eang o wybodaeth arlein. Lleoliad: Fflatiau Maenor Rhos, Rhodfa Colwyn, Llandrillo yn Rhos, LL28 4PN.

**Tachwedd Gwener 15fed** Dwy sgwrs wedi eu darlunio gan Margaret Barr 'Cludiant o Garchar Rhuthun' a 'Pobl Nant Clwyd y Dre' – rhagarweiniad cyn mynd ar ymweliad arfaethedig y flwyddyn nesaf. (Amser a lleoliad i'w benderfynu.)

**Rhagfyr** Dim cyfarfod

**CANGEN SIR DDINBYCH** Cydlynnydd Janice Dale 01490 440 427 [jadale22@hotmail.co.uk](mailto:jadale22@hotmail.co.uk)

**Medi Mercher 18fed** Ymweld â LLGC/ CBHC.

**Hydref Mercher 2il** Cyfle i ymweld â Swyddfa Gofnodi Dolgellau gyda Changen Meirionnydd. Gweler manylion dan Changen Meirionnydd.

**Tachwedd** Sgwrs gan Pam Buttrey 'Golwg newydd ar Margaret Lloyd o Gwerclas'. Dyddiad, amser a lleoliad i'w cadarnhau.

**Rhagfyr Iau 12fed** Byddwn yn dathlu'r Nadolig yng nghwmni Cangen y GDdn. Manylion i'w cael o dan Changen y Gogledd Ddwyrain



*Marciau'r seiri coed yn nhrawstiau to, Sir Ddinbych  
Carpenters' marks in roof timbers, Denbs*

**CANGEN LLANSILIN.** Cysylltydd Mary Cunnah, [marycunnah@yahoo.co.uk](mailto:marycunnah@yahoo.co.uk)

Mae'r grŵp yn cyfarfod ar ail Ddydd Llun y mis yn Stafell y Plwyf, Eglwys Llansilin. Lluniaeth. Cynllun at y dyfodol: Paul Hughes, a gafodd ei eni a'i fagu yn yr ardal, ac aelodau Grŵp Ymchwil Hanes Llansilin, yn bwriadu ysgrifennu llyfr ar hanes Llansilin. Os oes gan unrhyw un fanylion, lluniau neu wybodaeth am bentref Llansilin, buasai'n braf gallu eu cynnwys yn y llyfr.

Ar Fai 30ain ymwelodd Cangen Sir Ddinbych o GDHDC â Changen Llansilin a dangoswyd iddynt Ben y Bryn, Eglwys Sant Silin a Thŷ Newydd. Yn ystod y dydd dangosodd Andy Hyde fanylion ar y coed hanesyddol a hefyd arddangos dulliau traddodiadol o dorri coed. Siarodd Chris Burton am fanylion hanesyddol a welir yn yr eglwys.

Apartments, Colwyn Avenue, Rhos on Sea, LL28 4PN.

**November 15<sup>th</sup> Fri** Two illustrated talks by Margaret Barr 'Transportation from Ruthin Gaol' and 'The people of Nant Clwyd y Dre' - an introduction prior to a proposed visit next year. (Time and venue to be arranged.)

**December** No meeting

**DENBIGHSHIRE BRANCH.** Contact Janice Dale 01490 440 427 [jadale22@hotmail.co.uk](mailto:jadale22@hotmail.co.uk)

**September 18<sup>th</sup> Weds** Visit to NLW/RCAHMW.

**October 2<sup>nd</sup> Weds** A chance to visit Dolgellau RO with the Merioneth Branch. See details under Merioneth Branch.

**November** A talk by Pam Buttrey 'A new look at Margaret Lloyd of Gwerclas'. Date, time and venue to be confirmed.

**December 12<sup>th</sup> Thurs** We join NE branch for Christmas event. See details under North East Branch.



*Gwerclas, Denbs (image courtesy of Jenny Lees)  
Gwerclas, Sir Ddinbych (cwrteisi delwedd gan Jenny Lees)*

**LLANSILIN BRANCH.** Contact Mary Cunnah, [marycunnah@yahoo.co.uk](mailto:marycunnah@yahoo.co.uk)

The group meets on the second Monday of the month at 2pm in the Parish Room, Llansilin Church. Refreshments. Future plan: Paul Hughes, who was born and brought up in the area, and members of the Llansilin Historic Research Group, are proposing to write a book on Llansilin history. If anyone has details, photos or information about Llansilin village it would be nice to include them in the book.



*Andy Hyde demonstrating traditional carpentry techniques  
Andy Hyde yn arddangos technegau gwaith coed traddodiadol*



*Preniau tŷ hanesyddol wedi cael eu gweithio gan gelfi traddodiadol*  
*Historic house timber worked with traditional tools*

**CANGEN MEIRIONNYDD** Cysylltydd newydd Martin Cherry 01341 423 517 [martincherry@btinternet.com](mailto:martincherry@btinternet.com) (Archebu yn angenrheidiol)

**Medi Llun 16eg 12.30yp** Ymweld â dau le 'newydd eu darganfod' ger Llandrillo. Dyma ddau dŷ nenfforch a ddyddiwyd drwy flwyddgylchau yn gynnar yn y C16. Cyfarfod ym maes parcio pentref Llandrillo.

**Hydref Iau 3ydd 1yp** 'Camau sylfaenol mewn cofnodi adeiladau'. Sesiwn ymarferol i ddechreuwr mewn tŷ hyfryd o'r C16 ger Dolgellau. Nifer mwyaf 10. Cysylltwch â Martin Cherry i gael cyfeiriadau.

**Tachwedd** Gweithdy ymarferol ar ddarllen ac ar sut i ddefnyddio dogfennau C16 a C17, yn cael ei arwain gan archifydd y sir. Dyddiad a manylion i'w cadarnhau.

**Rhagfyr** Mae'n debyn y trefnir digwyddiad cymdeithasol. Mae aelodau'r gangen hefyd yn cyfarfod ar **ddydd Mercher cyntaf y mis** rhwng 9.30yb a 12.30 yp yn Archifdy Dolgellau. Ar hyn o bryd canolbwyntir ar Brosiect y Plwyfi GDHDC (darganfod tai cyn 1700 nad ydynt eto wedi dod i'r golwg), Mae Llanelltyd, Llandecwyn a Thalyllyn wedi eu gwneud fel ymarfer ae fwrdd ac mae'r aelodau yn awr yn ymweld â'r tai a ddarganfuwyd. Gall unrhyw un sydd a diddordeb yn y prosiect hwn – y gellir ei wneud ar gyfrifiadur gartref – gysylltu â John Townsend [john@thetownsend.org.uk](mailto:john@thetownsend.org.uk).



*Manylion coed adferedig mewn ysgubor nenfforch yn Llangynhafal, Sir Ddinbych*  
*Detail of timbers in cruck barn at Llangynhafal, Denbs*

On 30th May the Denbigh Branch of DOWHG visited the Llansilin Branch and were shown around Pen y Bryn, St. Silin Church and Ty Newydd. During the day Andy Hyde pointed out details on historic timbers and also gave a demonstration of traditional methods for cutting timbers. Chris Burton talked about the historic details of the church.



*Denbighshire Branch visit to Ty Newydd, Llansilin*  
*Ymweliad Cangen Sir Ddinbych â Thŷ Newydd, Llansilin*

**MERIONETH BRANCH.** New contact Martin Cherry 01341 423 517 [martincherry@btinternet.com](mailto:martincherry@btinternet.com) (Booking essential)

**September 16<sup>th</sup> Mon 12.30** Visit to two 'newly discovered' early C16 tree-ring dated cruck-framed houses near Llandrillo. Meet in Llandrillo village car park.  
**October 3<sup>rd</sup> Thurs 1pm** 'Basic steps in building recording'. A hands-on session for beginners in a beautiful C16 house near Dolgellau. Max 10 places. Contact Martin Cherry for directions.

**November.** A practical workshop on reading and using C16 and C17 documents, led by the county archivist. Date and details to be confirmed.

**December.** Possible social event to be arranged. Members of the Branch also meet on the **first Wednesday of the month** between 9.30am and 12.30pm at Dolgellau Archives. Currently the focus is on the DOWHG Parishes Project (finding pre-1700 houses that have not already come to light). Llanelltyd, Llandecwyn and Talyllyn have been done as a table-top exercise and members are now visiting the houses found. Anyone interested in this project, which can be undertaken at home, please contact John Townsend [john@thetownsend.org.uk](mailto:john@thetownsend.org.uk).

**NORTH EAST WALES BRANCH.** Contact Margaret or Wally Barr 01745 888 622 [magsbarr@yahoo.co.uk](mailto:magsbarr@yahoo.co.uk) [wallybarr@yahoo.co.uk](mailto:wallybarr@yahoo.co.uk). Essential to book in advance.

**October 8<sup>th</sup> Tues 2pm** Llanasa Village Hall. Talk by Richard Jones on the history of Pentre Cwm, Cwm. Late medieval hall house.

**October 29<sup>th</sup> Tues 2pm** Visits to two C17 houses in Llanasa: The Old Post Office and Hendy Groes. Max number 15.

**November 20<sup>th</sup> Weds 2pm** Visit to 16C Plas Uchaf, Ruthin  
**December 12<sup>th</sup> Thurs 1pm** Christmas Lunch, joint event with the Denbighshire Branch, at Faenol Fawr Country House Hotel, Bodelwyddan. Manor house dated 1597, with cruck-stepped gables and other early features.

## CANGEN GOGLEDD DDWYRAIN CYMRU cyswllt:

Margaret neu Wally Barr [magsbarr@yahoo.co.uk](mailto:magsbarr@yahoo.co.uk);  
[wallybarr@yahoo.co.uk](mailto:wallybarr@yahoo.co.uk), y ddau ar 01745 888 622.

Archebwch ddigon ymlaenllaw gan fod lle yn gyfyngedig.

**Hydref Mawrth 8fed 2yp** Sgwrs yn neuadd bentref Llanasa gan Richard Jones ar hanes Pentre Cwm, Cwm. Tŷ neuadd ganoloesol.

**Hydref Mawrth 29 2yp.** Ymweid â dau dŷ o'r G17 yn Llanasa: Y'r Hen Swydd Post a Hendy Groes. Nifer mwyaf 15

**Tachwedd Mercher 20fed 2yp** Ymweld â Phlas Uchaf, Rhuthun (tua 1500-1510)

**Rhagfyr Iau 12fed 1yp** Cinio Nadolig fel digwyddiad ar y cyd gyda Changen Dinbych yng Ngwesty Gwledig Faenol Fawr, Bodelwyddan. Maenordy wedi ei ddyddio yn 1597, gyda thalcenni grisiau brain a nifer eraill o arweddion cynnar.

**CANGEN ERYRI** Cysylltydd: Ann Alston: 01758 750322

[snowdonia@discoveringoldwelshhouses.co.uk](mailto:snowdonia@discoveringoldwelshhouses.co.uk) Archebwch arlein:

<http://discoveringoldwelshhouses.co.uk/english/visits.html>.

Peter Masters: 01758 750 322 (Archebwch yn gynnar)

**Medi Iau 5ed 2yp** Prosiect y Plwyfi. Sesiwn ragarweiniol yn Archifau Gwynedd, Doc Fictoria, Caernarfon. (Cafodd ei ohirio yn Ebrill). Mae pob cangen o GDHDC yn casglu gwybodaeth am hen dai ym mhob plwyf. Dewiswch eich plwyf. Dowch â'ch glianiadur. Llundiaeth Nifer mwyaf 15. £2.

**Medi Llun 23ain 2yp** Ymweld â Phenhyddgan, Ceidio, ger Nefyn. Mae gan y tŷ deulawr Gradd II\* hwn sgrîn o blethwaith a chyplau to wedi eu cerfio yn dyddio i 1573. Cofiwch ddod â sgidiau newid. Nifer Mwyaf 15. £2 y pen.

**Hydref Mawrth 15ed 2 yp** Gweithdy Prosiect y Plwyfi yn Archifau Gwynedd, Doc Fictoria, Caernarfon. Cymorth i bob unigolyn ar sut i ymchwilio i'r plwyf a ddewiswyd. Dowch â'ch glianiadur. Llundiaeth ysgafn ar gael. Nifer Mwyaf 15 £2 y pen

**Tachwedd Sadwrn 16eg 2yp** Ymweld â Ffridd Isaf, Rhyd Ddu. Tŷ Eryri yn dyddio o 1599/1600. Dowch â sgidia newid Llundiaeth ysgafn ar gael. Nifer mwyaf 10. £2 y pen.

**Rhagfyr Mawrth 3ydd 12.30yp** Dowch a rhennwch ginio yn Neuadd Gymunedol Beddgelert gyda sgwrs fer gan John Townsend ar "Darganfod ac Ymweld â Rhagor o Hen Dai" (Prosiect y Plwyfi), £2 y pen.

*Rydym yn ddiolchgar iawn i Margaret Barr am ysgrifennu diwedd glo i'r cylchlythyr hwn, gan ein cyflwyno i werth enwau lleoedd wrth ymchwilio i hanes tai. Mae Margaret yn un o drefnwyr Cangen Gogledd Ddwyrain Cymru o GDHDC.*

## Enwau Lleoedd a'u Rhan Posibl yn Cynorthwyo Ymchwil i Hanes Tai

Tra'n ymchwilio i hanes tai mae aelodau GDHDC yn treulio cryn amser yn edrych ar gopiâu o gyfrifiadau, dogfennau cyfreithiol, mapiau, cynlluniau ac yn y blaen. Hoffwn bwysleisio y credaf y gellir cael llawer mwy mewn gwirionedd drwy edrych yn hytrach ar yr enwau lleoedd sydd i'w gweld yn y fath amrywiaeth o adnoddau.

Yn gyntaf, ystyriwn enw'r tŷ ei hun gan y gall ddweud wrthyhch am leoliad y lle yn y tirlun, e.e. 'Plas Uchaf' o'i gymharu â 'Plas Isaf' (y plasdy uchaf o'i gymharu â'r plasdy isaf). Hefyd gall yr enw ddweud wrthyhch am statws cymharol yr adeilad, e.e. 'Tŷ Mawr' a 'Tŷ Bach' (cymharu'r tai o ran



Elizabethan house with crow-stepped gables in Flintshire  
Tŷ Elisabethaidd gyda thalcenni grisiau brain yn Sir y Fflint

**SNOWDONIA BRANCH.** Contact: Ann Alston: 01758 750322  
[snowdonia@discoveringoldwelshhouses.co.uk](mailto:snowdonia@discoveringoldwelshhouses.co.uk) Book online:  
<http://discoveringoldwelshhouses.co.uk/english/visits.html>.

Peter Masters: 01758 750 322 (Please book early)

**September 5<sup>th</sup> Thurs 2 pm** Parishes Project: Introductory session at Gwynedd Archives, Victoria Dock, Caernarfon (postponed from April). All DOWHG branches are gathering information about old houses in each parish. Choose your parish. Bring your laptop. Refreshments. Max 15. £2.

**September 23<sup>rd</sup> Mon 2 pm** Visit to Phenhyddgan, Ceidio, near Nefyn. This Grade II\* two-storeyed house with a rare guilloche-moulded screen and carved roof trusses, dated to 1573. Please bring change of shoes. Max 15. £2 per head.

**October 15<sup>th</sup> Tues 2 pm** Parishes Project Workshop at the Gwynedd Archives, Victoria Dock, Caernarfon. Individual help with researching your chosen parish. Bring your laptop. Light refreshments available. Max 15 £2 per head.

**November Sat 16<sup>th</sup> 2 pm** Visit to Ffridd Isaf, Rhyd Ddu. Snowdonia house dated to 1599/1600. Bring change of shoes. Light refreshments available. Max 10. £2 per head

**December Tues 3<sup>rd</sup> 12.30 pm** Bring and Share lunch in Beddgelert Community Hall with short talk by John Townsend on "Finding and Visiting More Old Houses" (Parishes Project). £2 per head.

*We are grateful to Margaret Barr for writing the Endpiece for this issue, introducing us to the value of place-name evidence in researching house histories. Margaret is one of the organisers of the North East Wales Branch of DOWHG.*

## Place Names and their Potential Role in Aiding House History Research

When engaged in research DOWHG members working on house histories spend a considerable time poring over copies of censuses, legal documents, maps, plans and so forth. I would like to make the point that I feel that there is much to be gained by actually looking at the place names that appear in such a variety of resources.

Firstly, let's consider the name of the house itself. It may tell you about its position in the landscape, e.g. 'Plas Uchaf' compared to 'Plas Isaf' (the higher mansion c.f. the lower mansion). Also, the name can tell you about the relative

maint). Gall enwau hefyd adlewyrchu adeiladu'r tŷ, e.e. 'Tŷ Cerrig a Shimdda hir'. Weithiau mae enwau yn dweud wrthym pwy oedd yr unigolion a fu'n byw yno e.e. Bryn Goronwy a Thre Edenowain. Dro arall gall enw'r tŷ adlewyrchu swyddogaeth flaenorol y lle, e.e. 'Hafod Ysbyty' (preswylfan yr ysbyty yn yr haf) a 'Pant-y-Gof'. Gallwch wrth ddarllen hyn deimlo fod yr hyn a ddwedaf yn amlwg, ond rwyf yn ceisio cael yr aelodau i ymdreiddio ychydig yn ddyfnach. Os enw'r tŷ yw 'Ffynnon y Cyff' (ffynnon cyff y goeden) a wnaeth yr ymchwilyr geisio lleoli'r ffynnon a roddodd enw i'r tŷ?

Mae enwau caeau yn ffynhonnell gyfoethog o wybodaeth. Mae'r enwau a geir ar fap yn gallu bod yn hynod ddefnyddiol ac yn gallu helpu deall hanes cyflawn y tai sy'n cael eu hastudio a'r math o fywydau a oedd gan y trigolion. Mae mapiau degwm, mapiau stadau a chynlluniau eraill i gyd yn ddogfennau a all ychwanegu at eich gwybodaeth. Yn yr achos o gae gyda'r enw 'Erw Felin' (Mill Acre) a oedd y tŷ yn gysylltiedig â melin rhywbryd yn ei hanes? Enw cae diddorol arall yw 'Cae rhwng y ddau dŷ' a fuasai yn eich arwain i ofyn, 'a fu yna ddau dŷ ar y safle yn y gorffennol?' Gall enwau caeau hefyd ddweud wrthyhch pa ddefnydd a wnaed o'r tir yn y gorffennol, e.e. 'Cae'r ody' (Limekiln Field). Yn achos y cae o'r enw 'Bryn y Mawndy' (Peathouse Hill) mae hyn yn creu delwedd o'r teulu yn llosgi mawn yn eu haelwydydd yn y canrifoedd blaenorol. Mae hyn i gyd yn ychwanegu at ddyfnder ein deall o fywydau yn nhai Cymru yn y gorffennol. Ceir nifer o sefydliadau a llyfrau a all eich cynorthwyo. Isod ceir cwprwl o lyfrau sydd wedi bod yn hynod ddefnyddiol i mi.

Ffynhonnell ddiweddar ar gyfer ardal G Ddn Cymru yw'r llyfr *Place-Names of Flintshire* gan Hywel Wyn Owen a Ken Lloyd Gruffydd, a gyhoeddwyd gan Wasg Prifysgol Cymru yn 2017. Mae'r llyfr hwn wedi ei ymchwilio'n dda iawn ac yn rhoi dyddiadau pan ymddangosodd gyntaf enwau penodol yn y cofnodion ac yna'r cofnodion sy'n dilyn ac amrywiol sillafu. Gall hyn fod yn ddefnyddiol iawn i'r rhai sy'n ymchwilio i hanesion tai. Rwyf yn aelod o Gymdeithas Enwau Lleoedd Cymreig, sydd â'r amcanion canlynol:

- hybu ymwybyddiaeth, astudiaeth a dealltwriaeth o enwau lleoedd Cymru
- ystyried y berthynas rhwng enwau lleoedd Cymru ac ieithoedd, tirlun, hanes a diwylliant y wlad
- gwarchod enwau lleoedd Cymru

Yng Ngorffennaf eleni sicrhaodd CELIC grant gan y Loteri Cenedlaethol ar gyfer cefnogi ei waith:

"Mae ein henwau lleoedd yn wynebu bygythiad difrifol a chyson pan fônt yn cael eu newid, eu cyfiethu neu eu hanwybyddu. Unwaith y collir hwy bydd rhan hanfodol a sylweddol o'n hetifeddiaeth a chysylltiadau â'n gorffennol yn diflannu. Yn anffodus, ni chyflwynwyd y ddeddfwriaeth sy'n gwarchod elfennau o'n treftadaeth megis adeiladau, anifeiliaid a phlanhigion i enwau lleoedd."

Yn sicr fe rennir y teimladau hyn hefyd gan nifer o aelodau GDHDC. Gobeithiaf eich bod wedi mwynhau darllen am bethau sy'n eich diddori yn yr erthygl hon. Ond rwyf hefyd yn ymwybodol y gall fod nifer ohonoch, er yn cydnabod

status of the building, e.g. 'Tŷ Mawr' and 'Tŷ Bach' – (the big house c.f. the small house). Names may also reflect the construction of the building, e.g. 'Tŷ Cerrig' (stone house) and 'Shimdda Hir' (long chimney). Names sometimes tell you about individuals that may have actually lived there, e.g. 'Bryn Goronwy' (Goronwy's Hill) and Tre Edenowain (Ednywain's Estate). Other times the house name may reflect its former use, e.g. 'Hafod Ysbyty' (summer residence of the hospital/ hospice) and 'Pant-y-Gof' (the blacksmith's hollow). You may be reading this and think what I am saying is obvious, but I am encouraging members to delve a bit more deeply. If the house name is 'Ffynnon y Cyff' (well of the tree trunk) have the researchers tried to locate the well that gave the name to the house?



"Plas Uchaf", near Ruthin/ ger Rhuthun

Field names are another rich source of information. Names found on maps can be very useful and may well help with understanding the overall history of the houses being studied and the lives the inhabitants led. Tithe maps, estate maps and other plans are all documents that may well add to your knowledge. In the case of the field with the name 'Erw Felin' (Mill Acre) was the house connected to a mill at some stage? Another interesting field name is 'Cae rhwng y ddau dy' (the field between the two houses) which would lead you to question, 'had there been two houses on the site at some period in the past?' Field names can also tell you what the land may have been used for, e.g. 'Cae'r ody' (Limekiln Field). In the case of the field name 'Bryn y Mawndy' (Peathouse Hill) this creates an image of the family burning peat in their hearths in previous centuries. It all adds to the depth of understanding of lives in houses of Wales in the past.

There are several organisations and books that can assist you. Here are a couple that have been particularly useful to me. A recent source for the N E Wales area is the book *Place-Names of Flintshire* by Hywel Wyn Owen and Ken Lloyd Gruffydd, published by the University of Wales Press in 2017. This book is very well researched and gives dates when the particular names first appear in records and then the subsequent records and variant spellings. This could be very useful for those researching house histories. I am a member of the Welsh Place-Name Society, the aims of which are to:

- promote the awareness, study and understanding of the place-names of Wales

diddordeb, yn bersonol nid ydych yn siarad Cymraeg ac felly ni fydd hyn o gymorth i chi yn eich ymchwiliadau i hanes tai. Felly, fe hoffwn awgrymu i grŵp cyfan DHDC y gellid llunio geirfa o ystyron enwau lleoedd a'u cylchredeg i'r aelodau. Buasai'n ddi-ddorol ac yn ddefnyddiol. Gallem hyd yn oed gynnig cyfle i ymgynghori â SELIC ar gyfer cyflawni'r dasg.

Margaret Barr

- consider the relationship between the place-names of Wales and the languages, landscape, history and culture of the country
- protect the place-names of Wales

In July this year the WPNS secured a grant from the National Lottery to support its work:

“Our place-names face a serious and regular threat when they are changed, translated or ignored. Once lost an essential and substantial part of our heritage and links to our past will disappear. Unfortunately the legislation that protects other elements of our heritage such as buildings, animals and plants has been denied to place-names.”

Surely these sentiments are shared by many members of DOWHG too. I hope that you will have found things of interest in this article. But I also realise that many of you will be saying that, although interesting, you personally do not speak Welsh and so this will not help you with your investigations into house histories. Therefore, I would like to suggest to the whole DOWH group that a glossary of place name meanings could be compiled and circulated to members. It would be both interesting and useful. There may even be a place for consultation with the WPNS.

Margaret Barr



Early Welsh inscription on 1645 house in Flintshire  
Arysgriffen Cynnar Cymraeg ar dŷ 1645 yn Sir Fflint

#### GAIR GAN OLYGYDD Y CYLCHLYTHYR HWN

Yn y CCB cytunwyd wedi trafodaeth y buasem yn cynyddu hyd y cylchlythyr, pan fo angen. Mae hyn yn addas gan law y cylchlythyr chwarterol yw'r cyswllt pennaf sydd gan yr aelodau a'r Grŵp, yn arbennig y rhai sy'n methu â chymryd rhan yn ddi-gwyddiadau'r gangen. Felly gwelwch fod y rhifyn hwn yn hirach nag arfer. Wrth gwrs mae'n amlwg fod costau argraffu mewn lliw, y ffaith nad yw pob aelod yn defnyddio ebost ac rydym hefyd yn anfon copiâu i noddwyr ayyb, yn cyfyngu ar hyd y rhifyn. Fodd bynnag, mae gennym bellach y gofod i gynnwys adroddiadau a darluniau o ddi-gwyddiadau diweddar, a gallwn hefyd sôn neu gyflwyno adolygiadau byr o lyfrau a allasai fod o ddiddordeb. Rydym yn barod wedi dechrau ar hyn. Gwahoddir pob aelod i ystyried cynnig cyfraniad eu hunain i gylchlythyrau'r dyfodol. Anfonwch eich syniadau/cyfraniadau ataf fi mewn da bryd (fel arfer y dyddiad olaf ar gyfer derbyn yw'r wythnos gyntaf yn Nhachwedd, Chwefror, Mai ac Awst). Llauer o ddiolch.

Dr Irene Brightmer  
[brightmer@btinternet.com](mailto:brightmer@btinternet.com)

#### FROM THE NEWSLETTER EDITOR

At the AGM it was agreed after discussion that we would increase the length of the newsletter, when appropriate. This is because the quarterly newsletter is the main contact members have with the Group, especially those who can't often participate in branch events. So you will see that this issue is longer than previously. There is obviously a limit to the length because of colour printing costs, as not all members use email, and we also send out copies to sponsors etc. However, we now have the space to include reports and illustrations of past events, and can also mention or provide brief reviews of books which may be of interest. We have already made a start on this. All members are invited to consider making their own contribution to future newsletters. Please send ideas/contributions to me in good time (usual deadlines are the first week of November, February, May and August). Many thanks.

Dr Irene Brightmer  
[brightmer@btinternet.com](mailto:brightmer@btinternet.com)



Woodtiger Fund



MARC FITCH FUND



